

* ਪਸੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ 'ਡਰ, ਭਉ, ਭੈ' ਦਾ ਅਸਰ/ਪ੍ਰਭਾਵ।

ਕਿਸਤ ਨੰਬਰ 3

(ਲੜੀ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕਿਸਤ ਨੰਬਰ 2 ਪੜ੍ਹੋ ਜੀ)

. ਸਾਰੇ ਦਿੱਸਦੇ/ਅਣਦਿੱਸਦੇ 'ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ' ਨੂੰ:

- ਸਾਜਣ ਵਾਲਾ,
- ਘੜਨ ਵਾਲਾ,
- ਬਨਾਉਣ ਵਾਲਾ,
- ਰਚਣ ਵਾਲਾ,
- 'ਕਾਦਰ-ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ' ਹੈ,
- ਜੋ 'ਆਪ' ਆਪਣੀ ਬਣਾਈ/ਰਚੀ/ਸਾਜੀ/ਘੜੀ 'ਕੁੱਦਰਤ' ਵਿੱਚ ਨਿਰਗੁਣ-ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਵਿੱਚ ਰਮ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਮਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਹਰ ਪਾਸੇ ਉਸਦਾ ਹੀ ਦਰਸ਼ਨ/ਨਜ਼ਾਰਾ ਹੈ।
- (ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਸਭੁ ਗੋਬਿੰਦ ਹੈ ਗੋਬਿੰਦ ਬਿਨੁ ਨਹੀ ਕੋਈ॥ ਨਾਮਦੇਵ ਜੀ॥ 301॥
- (ਫਰੀਦਾ ਖਾਲਕੁ ਖਲਕ ਮਹਿ ਖਲਕ ਵਸੈ ਰਬ ਮਾਹਿ॥ ਬਾਬਾ ਫਰੀਦ ਜੀ॥ 1381॥)
- (ਤੂੰ ਘਟ ਘਟ ਅੰਤਰਿ ਸਰਬ ਨਿਰੰਤਰਿ ਜੀ ਹਰਿ ਏਕੇ ਪੁਰਖੁ ਸਮਾਣਾ॥ ਮ4॥ 348॥
- (ਘਟ ਘਟ ਮੈ ਹਰਿ ਜੁ ਬਸੈ ਸੰਤਨ ਕਹਿਓ ਪੁਕਾਰਿ॥ ਮ9॥ 1427॥)

. 'ਕਾਦਰ-ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ' ਨਿਰਭਉ-ਨਿਰਵੈਰ ਰੂਪ ਹੈ।

- ਉਹ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਡਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਨਹੀਂ।

. ਸਾਰੇ ਜੀਵ-ਜੰਤੂ, ਪੇੜ-ਪੌਦੇ, ਪਸ਼ੂ-ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ-ਮਨੁੱਖ ਉਸੇ 'ਕਾਦਰ-ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ' ਦੀ ਹੀ 'ਕਿਰਤ' ਹਨ, ਤਾਂ; -

- ਉਸ ('ਕਾਦਰ-ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ') ਤੋਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਦਾ 'ਡਰਨ-ਡਰਾਉਣ' ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਐਸਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਚਾਹੇ ਜਾਣਬੁੱਝ ਕੇ ਜਾਂ ਅਣਜਾਣ-ਪੁਣੇ ਵਿੱਚ।
- ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੈ।
- ਅਗਿਆਨਤਾ ਹੈ।
- ਇਹ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਨਾ-ਸਮਝੀ ਹੈ।
- ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੀ ਅਕਲ-ਮੱਤ-ਬੁੱਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਸੰਗਤ ਵਿੱਚ ਪੈ ਕੇ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

- ਮਨੁੱਖ-ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਬਚਪਨ ਤੋਂ ਹੀ ਕੱਚੇ ਰਾਹ ਦਾ ਪਾਂਧੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ‘ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ’ ਮਾਸੂਮ ਬੱਚੇ ਦੇ ਦਿਲੋ-ਦਿਮਾਗ ਉੱਪਰ ਭਾਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।
- ‘ਹੈਨਿ ਵਿਰਲੇ ਨਾਹੀ ਘਣੇ ਫੈਲ ਫਕਤੁ ਸੰਸਾਰੁ॥’ ਮ5॥ 1410॥
- (ਇਸ ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ‘ਕਾਦਰ-ਕਰਤੇ-ਕਰਤਾਰ, ਕੁੱਦਰਤ’ ਦੇ ਬਣੇ ਬਣਾਏ ਨਿਯਮਾਂ, ਨੇਮਾਂ, ਅਸੂਲਾਂ, ਸਿਧਾਂਤਾਂ, ਵਿੱਧੀ-ਵਿਧਾਨਾ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਵਾਲੇ ਮਨੁੱਖ ਵੀ ਹਨ, ਪਰ ਬਹੁਤ ਵਿਰਲੇ ਹਨ ਭਾਵ ਘੱਟ ਹਨ। ਜਿਆਦਾ ਮਨੁੱਖ/ਲੋਕ ਲਕੀਰ ਦੇ ਫਕੀਰ ਹਨ। ਆਪਣਾ ਬੁਰਾ-ਭਲਾ ਵੀ ਨਹੀਂ ਵਿਚਾਰਦੇ।
- **ਬ੍ਰਾਹਮਣ/ਪੂਜਾਰੀ/ ਪਾਂਡੇ/ਗਰੰਥੀ ਸੰਪਰਦਾਈਆਂ, ਪਾਰੰਪਰਾਵਾਦੀ ਟਕਸਾਲੀਆਂ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ, ਵਿਹਲੜ ਗੋਗੜਾਂ ਵਾਲੇ ਸਾਧਾਂ, ਸੰਤਾਂ-ਮਹੰਤਾਂ, ਮਸਤਾਂ ਦੇ ਪਿੱਛ-ਲੱਗ ਬਣਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਅਜਾਈ ਗਵਾ ਰਹੇ ਹਨ।**

. ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਵੀ ‘ਰੱਬ’ **‘ਕਾਦਰ-ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ’** ਦਾ ਕੋਈ ‘ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ’ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਇਹਨਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਮਨੁੱਖ ਵਾਂਗ ਅਸਲੀ/ਨਕਲੀ/ ਫਰਜ਼ੀ ‘ਰੱਬ’ ਨੂੰ ਸਮਝਣ/ਜਾਣਣ, ਬੁੱਝਣ ਤਰਕ ਵਾਲੀ ਬੁੱਧੀ/ਅਕਲ/ਸੋਝੀ ਨਹੀਂ ਹੈ।

. ਸਿਵਾਏ ਮਨੁੱਖਾਂ ਦੇ ਹੋਰ ਕਿਸੇ/ਕੋਈ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਅਹਿਸਾਸ ਹੀ ਨਹੀਂ,

- ਇਹ ਜੀਵ ਜਾਣਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ‘ਰੱਬ’ **‘ਕਾਦਰ-ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ’** ਵੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਅਜੇਹੇ ‘ਰੱਬ’ ਦਾ ਕੋਈ ‘ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ’ ਬਿੱਲਕੁੱਲ ਵੀ ਨਹੀਂ ਹੈ। (ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਾਰੇ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਰਚਣਹਾਰ ‘ਰੱਬ’ **‘ਕਾਦਰ-ਕਰਤਾ-ਕਰਤਾਰ’** ਹੀ ਹੈ)।

{{ ‘ਰੱਬ’ ਦਾ ‘ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ’ ਕੇਵਲ ਅਤੇ ਕੇਵਲ ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖਾ ਜਗਤ ਵਿੱਚ ਹੀ ਹੈ। ਇਹ ‘ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ’ ਵੀ ਸ਼ਾਤਿਰ ਚਾਲਾਕ ਬ੍ਰਾਹਮਣ ਪੂਜਾਰੀਆਂ, ਗਰੰਥੀਆਂ, ਡੇਰੇਦਾਰਾਂ, ਮਹੰਤਾਂ, ਮਸੰਦਾਂ, ਵਿਹਲੜ ਬਾਬਿਆਂ ਦੀ ਸ਼ਰਾਰਤ ਭਰੀ, ਚਾਲਾਕੀ ਭਰੀ ਚਾਲ ਹੈ, ਦੇਣ ਹੈ।

. ਮਨੁੱਖਾਂ ਸਮਾਜ ਅਨਪੜ੍ਹਾਂ/ਅਗਿਆਨੀਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਜਿਆਦਾ ਹੈ। ਅਗਿਆਨਤਾ/ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ, ਆਪਣੀ ਅਕਲ/ਮੱਤ/ਬੁੱਧ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਘੱਟ ਹੀ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬੜੀ ਜਲਦੀ ਸ਼ਾਤਿਰ/ਚਾਲਾਕ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਭਰਮ ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫੱਸ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

. ਇਸੇ ਲਈ ਅਗਿਆਨੀ ਮਨੁੱਖ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਦੇ ਭਰਮ-ਜਾਲ ਵਿੱਚ ਫੱਸ ਕੇ ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਜਿੰਦਗੀ, ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਡਰ-ਡਰ ਕੇ ਜਿਉਂਦੇ, ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਨੂੰ ਅਲਵਿੰਦਾ ਕਹਿ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਮਰ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

. ਆਪਣੀ ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ/ਅਗਿਆਨਤਾ ਕਰਕੇ ਆਪਣੀਆਂ ਨਵੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਦੇ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ, ਗੱਲਾਂ-ਬਾਤਾਂ, ਵਿਚਾਰ/ ਖਿਆਲ ਦੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

. ਅੱਗਲੀਆਂ ਮਨੁੱਖਾਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਅਗਰ ਸਮਝਦਾਰ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੀਆਂ ਤਾਂ ਉਸੇ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਦੇ ਤਹਿਤ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵੀ 'ਡਰ-ਡਰ' ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਰਹਿਣਗੇ।

. ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ/ਅਗਿਆਨਤਾ ਦੇ ਤਹਿਤ 'ਡਰ' ਕਿਸੇ ਵੀ ਜੀਵ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜੇ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ,

- ਚੜ੍ਹਦੀ ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਲਿਆਉਂਦਾ,
- ਢਹਿੰਦੀ ਕਲਾ ਦਾ ਪ੍ਰਤੀਕ ਹੈ।
- ਮਨੁੱਖ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦਾ ਹੈ।
- ਆਪਣੀ ਕਾਬਲੀਅਤ ਤੋਂ ਘੱਟ ਸੋਚਣ ਲੱਗ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।
- ਹਰ ਵਕਤ ਕਿਸੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦਾ ਆਸਰਾ ਭਾਲਦਾ ਹੈ।
- ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਤਸੱਲੀ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
-

. ਪਸੂ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂ ਵੀ. . . 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ,

- ਅਹਿਸਾਸ ਕਰਦੇ ਹਨ,
- ਪਰ ਇਹ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਕੇਵਲ/ਸਿਰਫ, ਜਿਸਮਾਨੀ/ਸਰੀਰਿਕ ਪੱਧਰ ਤੇ ਪੀੜ/ਦਰਦ/ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਮਰ ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ,
- 'ਜਾਨ' ਜਾਣ ਦਾ ਹੈ।

. ਕਿਸੇ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਇਹ ਜੀਵ ਖਤਰੇ ਵਾਲੀ ਜਗਹ ਤੋਂ ਭੱਜ ਕੇ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼, ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਖਤਰੇ ਵਾਲੀ ਜਗਹ ਤੋਂ ਦੂਰ ਜਾ ਕੇ ਇਹ ਜੀਵ ਫਿਰ ਆਪਣੀ ਦਿਨ-ਚਾਰਿਆ ਵਿੱਚ ਮਸਤ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

. ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਬਾਕੀ ਜਿੰਮੇਵਾਰੀਆਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿੱਚ ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੂਰਾ ਪੂਰਾ ਧਿਆਨ ਲਾਉਂਦੇ ਹਨ।

. . . ਬੇਸ਼ੱਕ ਪਸੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਵਿੱਚ ਵੀ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਦਾ ਖੌਫ/ਸਹਿਮ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਹ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਡਰਪੋਕ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਂਦਾ, ਸਗੋਂ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਕਰਨ, ਸਾਵਧਾਨੀ ਵਰਤਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹੀ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ ਚੌਕਸ-ਚੁਕੰਨੇ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

. ਬਿਨਾਂ ਸ਼ੱਕ ਸਾਰੇ ਪਸੂ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ "ਡਰ, ਭਉ, ਭੈ" ਤੋਂ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹਨ:-

- ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨਾਂ ਵਿੱਚ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਹੈ, ਚਾਹੇ ਉਹ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦਾ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ ਹੈ।
- ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ 'ਡਰ' ਇਹਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਵਿੱਚ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।
- ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਜਾਨਵਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਤਕੜੇ ਜੀਵ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਡਰਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਸਤੱਰਕ/ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ।
- ਜੰਗਲ ਦਾ ਰਾਜਾ ਸ਼ੇਰ ਵੀ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਤੱਕੜੇ ਹਾਥੀ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਂਦਾ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਤਾਕਤਵਰ ਹਾਥੀ ਵੀ ਸ਼ੇਰ ਦੇ ਖੂਨੀ ਪੰਜਿਆਂ ਤੋਂ ਘਬਰਾਉਂਦਾ ਹੈ।
- ਸਾਰਿਆਂ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਹੈ, **ਮੌਤ ਦਾ**।
- ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਣਾ ਹਰ ਜੀਵ ਲੋੜਦਾ ਹੈ, ਲੋਚਦਾ ਹੈ, ਚਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- **ਮੌਤ ਦਾ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ'** ਇਹਨਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
- ਮੌਤ ਦੇ 'ਡਰ' ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ, ਬੇਫਿੱਕਰ ਹੋ ਕੇ (ਪਰ ਲਾ-ਪ੍ਰਵਾਹ ਨਹੀਂ), ਨਿਡਰ ਹੋ ਕੇ, ਇਹ ਸਾਰੇ ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ, ਜਾਨਵਰ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਇਹ 'ਡਰ' ਇਹਨਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ।
- ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ 'ਡਰ' ਬਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਦੱਸਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ।
- ਇਸ 'ਡਰ' ਬਾਰੇ ਇਹਨਾਂ ਸ਼੍ਰੇਣੀਆਂ ਵਿੱਚ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- 'ਡਰ' ਬਾਰੇ ਕਿਸੇ ਤਰਾਂ ਸਹਿਮ/ਖੋਫ/ਮਾਨਸਿੱਕ-ਤਨਾਅ ਪੈਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।
- ਇਸੇ ਲਈ ਮਾਨਸਿੱਕ ਤੌਰ ਤੇ 'ਡਰ' ਤੋਂ ਇਹ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ।
- ਨਾ ਹੀ ਇਹ ਮਨੁੱਖਾਂ ਵਾਂਗੂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਜਾਨਵਰ, ਪਸ਼ੂ, ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਬਲਕਿ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ 'ਡਰ' ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਜਿਉਂਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।
- ਬੇਫਿੱਕਰ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣਾ ਖਾਣ-ਪੀਣ, ਜੀਵਨ-ਜਾਪਣ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੇ ਜੀਵਨ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਕਾਰ-ਵਿਹਾਰ ਭਾਵ ਆਪਣਾ ਪਰੀਵਾਰ ਵੀ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

. ਪਸ਼ੂਆਂ, ਪੰਛੀਆਂ, ਜਾਨਵਰਾਂ, ਜੀਵ-ਜੰਤੂਆਂ ਦੇ ਸਰੀਰਾਂ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਲੱਗ ਅਲੱਗ ਹੈ। ਕਈ ਪਸ਼ੂ ਪੰਛੀ ਜਾਨਵਰ ਸਰੀਰਿਕ-ਦਰਦ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕੁੱਤਾ, ਬਿੱਲੀ, ਘੋੜਾ, ਗਾਂ, ਮੱਝ. . . ਆਦਿ।

. ਕੁੱਤੇ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਸਖਤ ਚੀਜ਼ ਨਾਲ ਮਾਰੋ ਤਾਂ ਦਰਦ ਨਾਲ ਕੁਰਲਾਉਂਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਜੀਵ ਸਰੀਰਿਕ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹੀ ਸਰੀਰਿਕ ਦਰਦ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਇਹਨਾਂ ਨ ਜੀਵਾਂ ਅੰਦਰ 'ਡਰ' ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ।

. ਪੰਛੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਦੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਆਪਣੀ ਕਿਸਮ ਦਾ 'ਡਰ' ਹੈ:-

. ਪੰਛੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿੱਚ ਕਈ ਪੰਛੀ ਤਾਂ ਕੇਵਲ ਹੋਰਨਾਂ ਜੀਵਾਂ ਦਾ ਮਾਸ ਖਾ ਕੇ ਹੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਆਪਣੀ ਪੇਟ-ਪੂਰਤੀ ਲਈ ਭੋਜਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ, ਉਹ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਪੰਛੀਆਂ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਕਰਕੇ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜਿਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਇਹਨਾਂ ਮਾਸਾਹਾਰੀ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ 'ਡਰ' ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। 'ਡਰ' ਹੁੰਦਾ ਹੈ:

- ਬਾਜ਼ ਦਾ,

- ਉਕਾਬ ਦਾ,
- ਸੀਹਾ ਦਾ,
- ਕੁਹੀਆ ਦਾ,
- ਚਰਗਿਆਂ ਦਾ,

ਇਹਨਾਂ ਬਾਜ਼ਾਂ, ਉਕਾਬਾਂ, ਸੀਹਾਂ, ਚਰਗਿਆਂ, ਕੁਹੀਆਂ ਤੋਂ ਬਾਕੀ ਪੰਛੀਆਂ ਨੂੰ ਖਤਰਾ/ਡਰ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

. ਕਈ ਪੰਛੀ ਦਾਣਾ-ਫੱਕਾ, ਘਾਹ-ਫੂਸ ਹੋਰ ਫੁੱਲ-ਪਤੀਆਂ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਨਿਰਬਾਹ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਪੰਛੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਨਹੀਂ। ਖੁਸ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਦੇ ਹਨ।

. ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਾਂਤੀ ਪਸੰਦ ਪੰਛੀਆਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿੱਚ ਉੱਪਰਲੇ ਮਾਸ ਖਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਪੰਛੀਆਂ ਤੋਂ 'ਡਰ' ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵਕਤ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਆ ਝਪਟਾ ਮਾਰਨਾ ਹੈ। ਖਤਰੇ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ, ਪਤਾ ਲੱਗ ਜਾਣ ਤੇ ਇਹ ਪੰਛੀ ਸਤੱਰਕ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਵਰਤਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਅਚਾਨਕ ਹਮਲੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਗਵਾਉਣੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

. ਮਨੁੱਖਾ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਰਹਿੰਦੇ ਪਾਲਤੂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਦੇ ਵਿਚ, ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਕੇਵਲ/ਸਿਰਫ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਕਰੂਰਤਾ, ਜ਼ਾਲਿਮਤਾ ਦਾ ਹੀ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਹੈ, ਵਰਨਾ ਇਹ ਪਸ਼ੂ ਬੜੇ ਬੇਫਿੱਕਰ ਹੋ ਕੇ ਜੀਵਨ ਜਿਉਂਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

. ਜੰਗਲਾਂ ਬੇਲਿਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚ ਇਹਨਾਂ ਪਸ਼ੂਆਂ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦਾ ਜੀਵਨ ਬੜਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਮਈ ਅਤੇ ਜਦੋਂ-ਜਹਿਦ ਭਰਿਆ ਬਣਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

- ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਸ ਵਕਤ ਕੋਈ ਮੁਸੀਬਤ ਆ ਜਾਣੀ ਹੈ।

- ਜਾਨ ਖਤਰੇ ਵਿੱਚ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਦੌੜ ਭੱਜ ਕਰਕੇ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣੀ ਪੈ ਸਕਦੀ ਹੈ।
- ਮੁਸੀਬਤ ਵੇਲੇ ਕੋਈ ਜਾਨਵਰ ਕਿਸੇ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਮਦਦ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ।
- ਹਰ ਜਾਨਵਰ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਜਾਨ ਬਚਾਉਣ ਦਾ ਫਿੱਕਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
- ਜੰਗਲ ਦਾ ਨਿਗਮ ਹੀ ਕੁੱਝ ਐਸਾ ਹੈ ਹਰ ਜੀਵ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਆਪ ਹੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ।

. ਮੌਤ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖ ਕੇ, ਜੀਵ ਉੱਪਰ ਕਿਸ ਤਰਾਂ 'ਡਰ' ਦਾ ਅਸਰ/ਪ੍ਰਭਾਵ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

. . ਮੈਂਨੂੰ ਆਪਣੇ ਬਚਪਨ ਦਾ ਇੱਕ ਹਾਦਸਾ ਯਾਦ ਆ ਗਿਆ।

ਮੇਰੀ ਉੱਮਰ ਕੋਈ 8-9 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਮੇਰੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਖੇਤੀ ਕਰਦੇ ਸਨ ਅਤੇ ਖਾਣ ਪੀਣ ਦੇ ਵੀ ਸ਼ੌਕੀਨ ਸਨ। ਆਪਣੀ ਮਰਜ਼ੀ ਨਾਲ ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਪੀਣ ਲਈ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਦੋ ਬੱਕਰੀਆਂ ਵੀ ਰੱਖੀਆਂ ਸਨ। ਹਰ ਸਾਲ ਬੱਕਰੀਆਂ ਨੇ ਨਵੇਂ ਮੇਮਣਿਆਂ ਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣਾ। ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮੇਮਣੇ ਲੱਗਦੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪਿਆਰੇ ਹਨ।

. ਬਚਪਨ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਛੋਟੇ ਮੇਮਣਿਆਂ ਨਾਲ ਗੱਲਵੱਕੜੀ ਪਾ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਬੜਾ ਪਿਆਰਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਕੂਲੇ-ਕੂਲੇ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਚੱਮੜੀ ਦੇ ਵਾਲ, ਹੱਥ ਫੇਰੇ, ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੰਮੇ ਲੰਮੇ ਕੰਨ, ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦੇ ਬੜੇ ਪਿਆਰੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ।

. ਸਾਲ 1956 ਦੀ ਗਲ ਹੈ, ਬੱਕਰੀਆਂ ਦੇ ਮੇਮਣੇ ਤਕਰੀਬਨ 5-6 ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਘਰ ਵਿੱਚ ਅਸੀਂ 4 ਬੱਚੇ ਸੀ। ਮੈਂ ਅਤੇ ਮੇਰਾ ਭਰਾ, ਚਾਚੇ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਕੁੜੀ। ਸਾਡਾ ਸਾਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਪਠੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਬੜਾ ਪਿਆਰ ਸੀ। ਸਕੂਲੋਂ ਆਉਂਦਿਆਂ ਸਾਰ ਬੱਸਤੇ ਸੁੱਟ ਕੇ ਸਿੱਧੇ ਹੀ ਪਠੋਰਿਆਂ ਨਾਲ ਖੇਡਣ ਲੱਗ ਜਾਣਾ। ਰੋਟੀ, ਚਾਹ-ਪਾਣੀ ਖਾਣਾ-ਪੀਣਾ ਭੁੱਲ ਜਾਂਦਾ। ਪਠੋਰਿਆਂ ਨੇ ਵੀ ਇਉਂ ਗਲੇ ਲੱਗਣਾ ਜਿਵੇਂ ਸਾਨੂੰ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਹੀ ਉਡੀਕਦੇ ਹੋਣ।

. ਇੱਕ ਦਿਨ ਸਾਡੇ ਦਾਦੇ/ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਾਲਾ ਰੰਗ ਦਾ ਇੱਕ ਪਠੋਰਾ, ਇੱਕ ਬੱਕਰੇ ਵੱਢਣ ਵਾਲੇ ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ। ਜਦ ਸਕੂਲੋਂ ਆਇਆਂ ਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਘਰ ਵਿੱਚ ਚੀਖ-ਚਿਹਾੜਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਸਾਡੀ ਬੀਬੀ ਅਤੇ ਚਾਚੀ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਗਈਆਂ, ਕਿ ਹੁਣ ਉਹ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਪਠੋਰਾ, ਕਿਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ? ?

. ਬੱਚਿਆਂ ਦੇ ਰੋਦਿਆਂ-ਕਰਲਾਉਂਦਿਆਂ, ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ 'ਦੇਵੀਏ' ਨਾਮੀ ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਪਠੋਰਾ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ ਹੈ।

. ਸਾਨੂੰ ਉਸ ਕਸਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ। ਪਿੰਡ ਵਿਚਲੇ ਪਰਾਈਮਰੀ ਸਕੂਲ ਨੂੰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਇੱਕ ਪਿੱਪਲ ਬੱਲੇ ਉਸਦੀ ਮੀਟ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਸੀ। ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਬੜੀ ਖੁੱਲੀ ਜਗਹ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਉਹ ਬੱਕਰੇ ਝਟਕਾਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਪਿੱਛੇ ਨਾਲ ਹੀ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਰੂੜੀਆਂ ਵੀ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਰੂੜੀਆਂ ਦੇ ਉੱਪਰ ਜਾ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋਏ। ਪਿਛਲੇ ਪਾਸੇ ਸਾਡਾ ਕਾਲੇ ਰੰਗ ਵਾਲਾ ਪਠੋਰਾ ਉਥੇ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਸਾਡਿਆਂ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਗਏ। ਬੱਚੇ ਸਾਂ, ਆਪਣੀ ਆਪਣੀ ਸੋਝੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸਲਾਹਾਂ ਕਰਨ ਲੱਗੇ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਬਚਾਇਆ ਜਾਏ।

. ਚਾਚੇ ਦੀ ਬੇਟੀ ਮੇਰੇ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸੀ, ਕਹਿਣ ਲੱਗੀ ਬਾਬੇ ਕੋਲ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ ਉਹਨੂੰ ਕਹਾਂਗੇ ਕਿ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਲੈ ਆ।

. ਛੋਟਾ ਭਰਾ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਆਪਾਂ ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਉਥੋਂ ਰੱਸੀ ਖੋਹਲ ਕੇ ਵਾਪਸ ਲੈ ਚੱਲਦੇ ਹਾਂ।

. ਅਜੇ ਸਾਡੀਆਂ ਸਲਾਹਾਂ ਹੋ ਹੀ ਰਹੀਆਂ ਸਨ, ਕਿ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਪਿੱਛਲੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਰਾਹੀਂ ‘ਦੇਵੀਆ ਕਸਾਈ’ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਵੱਡੇ ਦੋ ਚਾਕੂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਹਰ ਆ ਗਿਆ।

. ਬਾਹਰ ਆ ਕੇ ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਨੇ ਜਦੋਂ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਕਿੱਲੇ ਤੋਂ ਖੋਹਲਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਨ ਲੱਗ ਪਿਆ। ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦੇ ਜੀਵਨ ਦਾ ਅੰਤ ਆ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਨਿਡਰ, ਬੇਫਿਕਰ ਹੋ ਕੇ ‘ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ’ ਦੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਵਿੱਚ ਵੜੀ ਜਾਵੇ, ਜਿਵੇਂ ‘ਦੇਵੀਆ ਕਸਾਈ’ ਉਸਨੂੰ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਜਾਂ ਕੁੱਝ ਖਵਾਉਣ-ਪੀਆਉਣ ਲਈ ਆਇਆ ਹੋਵੇ। ਉਸ ਭੋਲੇ ਜਾਨਵਰ ਬੱਚੇ ਨੂੰ ਕੀ ਪਤਾ ਸੀ, ਕਿ ਉਹ ਚੰਦ ਮਿੰਟਾਂ ਦਾ ਪ੍ਰਾਹੁਣਾ ਹੈ। ਥੋੜੇ ਹੀ ਚਿਰ ਵਿੱਚ ਮੌਤ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਬੱਚਾ ਤਾਂ ਅਜੇ ਵੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬੇਖਬਰ ਸੀ। ਉਸਦੇ ਹਾਵ-ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਖੌਫ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਡਰ ਨਹੀਂ ਸੀ।

. ਅੱਗਲੇ ਹੀ ਪਲ:

. ਇੱਕ ਰੱਸੀ ਨਾਲ ‘ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ’ ਨੇ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਦੀਆਂ ਦੋਨੋਂ ਅੱਗਲੀਆਂ ਪਿੱਛਲੀਆਂ ਲੱਤਾਂ ਬੰਨ੍ਹ ਦਿੱਤੀਆਂ। ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਜ਼ਮੀਨ ਤੇ ਲਿੱਟਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਪੈਰ ਉਹਦੇ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਹਾਲਾਤਾਂ ਕਰਕੇ, ਮੌਤ ਦਾ ‘ਡਰ’ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖ, ਸਾਡਾ ਕਾਲਾ ਮੇਮਣਾ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਮਿਆਂ-ਮਿਆਂ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਜ਼ੋਰ ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਛੱਟ-ਪਟਾਉਣ ਲੱਗਾ। ਉਸਦੀ ਕੋਈ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਚੱਲ ਰਹੀ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਚਾਰੋਂ ਜਾਣੇ ਇੱਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਲੱਗ ਕੇ ਖੜੇ ਮਜ਼ਬੂਰ ਸਾਰਾ ਕੁੱਝ ਅੱਖਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਵੇਖ ਰਹੇ ਸੀ, ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਪਲਾਂ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

. ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਨੇ ਆਪਣਾ ਇੱਕ ਪੈਰ ਮੇਮਣੇ ਦੇ ਮੂੰਹ ਉੱਪਰ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ। ਇੱਕ ਵੱਡਾ ਸਾਰਾ ਚਾਕੂ ਲੈ ਕੇ ਮੇਮਣੇ ਦੀ ਧੌਣ ਵੱਡ ਦਿੱਤੀ। ਲਾਲ ਲਾਲ ਖੂਨ ਦੀ ਤੱਤੀਰੀ ਅਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਾਂ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਡੀਆਂ ਭੁੱਬਾਂ ਨਿਕਲ ਗਈਆਂ। ਆਪਣੇ ਮੇਮਣੇ ਲਈ ਅਸੀਂ ਕੁੱਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸੀ। ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਉੱਚੀ ਉੱਚੀ ਰੋਦਿਆਂ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਉਥੋਂ ਭੱਜ ਜਾਣ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਤਾਂ ਵੀ ਅਸੀਂ ਉਥੋਂ ਜਰ੍ਹਾ ਨਹੀਂ ਹਿੱਲੇ।

. ਖੂਨ ਨਿਕਲਣ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੇਮਣਾ ਮਰ ਗਿਆ, ਉਸਦਾ ਹਿਲਣਾ, ਛੁਟਪਟਾਉਣਾ ਬੰਦ ਹੋ ਗਿਆ, ਤਾਂ ਦੇਵੀਆ ਕਸਾਈ ਉਹਨੂੰ ਚੁੱਕ ਕੇ ਦੁਕਾਨ ਦੇ ਅੰਦਰ ਲੈ ਗਿਆ।

. ਅਸੀਂ ਰੋਂਦੇ ਕਰਲਾਉਂਦੇ ਅੱਖਾਂ ਪੂੰਝਦੇ ਦਾਦੇ/ਬਾਬੇ ਅਤੇ ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਨੂੰ ਬੁਰਾ ਭਲਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹੋਏ ਘਰੇ ਵਾਪਸ ਆ ਗਏ। ਘਰ ਆਕੇ ਸਾਰੀ ਵਿੱਥਿਆ ਆਪਣੀ ਦਾਦੀ ਅਤੇ ਬੀਬੀਆਂ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ ਕਿਵੇਂ ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਨੇ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਨੂੰ ਵੱਢ ਦਿੱਤਾ/ਮਾਰਿਆ। ਆਪਣੇ ਦਾਦੇ/ਬਾਬੇ ਨੂੰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਬੁਰਾ ਕਿਹਾ। ਦਾਦੇ/ਬਾਬੇ ਨਾਲ ਨਾ ਬੋਲਣ ਦੀਆਂ ਸਹੁੰ ਵੀ ਖਾਧੀਆਂ। ਬਾਬੇ/ਦਾਦੇ ਦਾ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਾ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਣ ਵੀ ਲਿਆ।

. ਉਸੇ ਦਿਨ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਬਾਬੇ ਨੇ ਦੇਵੀਏ ਕਸਾਈ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਤੋਂ ਉਸੇ ਮੇਮਣੇ ਦਾ ਮੀਟ ਵੀ ਲਿਆਦਾ, ਪਰ ਘਰ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਔਰਤ ਨੇ ਮੀਟ ਬਨਾਉਣ ਤੋਂ ਨਾਂਹ ਕਰ ਦਿੱਤੀ।

. ਦਾਦੀ ਨੇ ਤਾਂ ਗੁੱਸੇ ਵਿੱਚ ਦਾਦੇ ਦੀ ਪੂਰੀ ਰੇਲ ਬਣਾ ਦਿੱਤੀ ਕਹਿੰਦੀ; “ਜਾ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾ ਮੇਰੀਆਂ ਨਜ਼ਰਾਂ ਤੋਂ, ਆਪਣੇ ਆਪ ਬਣਾ ਲੈ ਮੀਟ। ਡੱਫ ਲੈ! ਸਾਥੋਂ ਨਹੀਂ ਬਣਦਾ ਮੀਟ”। ਆਪਣਾ ਸੁਆਦ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਖਾਤਿਰ, ਤੂੰ ਜੁਆਕਾਂ ਦਾ ਖਿਡੌਣਾ ਵੇਚ ਦਿੱਤਾ, ਮਰਵਾ ਦਿੱਤਾ।

. ਤੈਨੂੰ ਸ਼ਰਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ, ਜੋਆਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਵੇਖ ਕੇ? ?

. ਜੁਆਕ ਕਿਵੇਂ ਵਿਰਲਾਪ ਕਰੀ ਜਾਂਦੇ ਆ? ? ?

. ਬਾਬੇ ਨੇ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਦਾ ਮੀਟ ਆਪ ਬਣਾ ਕੇ ਖਾਧਾ।

. ਬਾਕੀ ਸਾਰਾ ਪਰੀਵਾਰ ਅਫਸੋਸ ਵਿੱਚ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਕਾਲਾ ਮੇਮਣਾ ਘਰ ਵਿੱਚ ਟਪੂਸੀਆਂ ਮਾਰਦਾ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦੇ ਰਿਹਾ ਸੀ।

. ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ‘ਡਰ’ ਤੋਂ ਦਾਦੇ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜੀਭ ਦਾ ਸੁਆਦ/ਚਸਕਾ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਲਈ ਮਰਜ਼ੀ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ। ਅੱਜ 65 ਸਾਲ ਹੋ ਗਏ, ਇਸ ਵਾਕੇ ਨੂੰ ਬੀਤੇ। ਯਾਦ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ।

. ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਦੀਆਂ ‘ਦਰਦ ਅਤੇ ਡਰ’ ਦੇ ਤਹਿਤ ਕੱਢੀਆਂ ਆਵਾਜ਼ਾਂ ਅੱਜ ਵੀ ਮੇਰੇ ਜ਼ਿਹਨ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਤਰਾਂ ਗੂੰਜਦੀਆਂ ਹਨ।

. ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਦਿਨ ਦੀ ਤਰਾਂ ਹੀ ਕਾਲੇ ਮੇਮਣੇ ਦਾ ਤੜਫਣਾ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਹੈ। ਕਿਸ ਤਰਾਂ ਉਸ ਨੰਨੀ/ਨਿੱਕੀ ਜਿਹੀ ਜਾਨ ਦਾ ਸਰੀਰ ਤੜਫ-ਤੜਫ ਕੇ ਸ਼ਾਂਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਪਠੋਰੇ/ਮੇਮਣੇ ਦਾ ਭੋਲਾ-ਭਾਲਾ ਚਿਹਰਾ, ਮਸੂਮ ਚਮਕਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ, ਅੱਜ ਵੀ ਉਸ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਕੇ ਅੱਖਾਂ ਵਿੱਚ ਹੰਝੂ ਆ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਮਨ ਰੋ ਉਠਦਾ ਹੈ।

. ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜੋ ਜਨਮਿਆ ਹੈ, ਉਸਦਾ ਮਰਨਾ ਤਹਿ ਹੈ। ਇੱਕ ਨਾ ਇੱਕ ਦਿਨ ਹਰ ਜੀਵ ਇਸ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਰੁੱਖਸ਼ੱਤ ਹੋ ਜਾਏਗਾ। ਅਲਵਿੰਦਾ ਕਹਿ ਜਾਏਗਾ।

. 'ਡਰ-ਡਰ' ਕੇ ਜਿਉਂਣਾ ਵੀ ਕੋਈ ਜੀਵਨ ਨਹੀਂ ਹੈ।

. ਜੀਵਨ ਤਾਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਜਿਉਂਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।

- ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਸ ਜਾਣ ਦਾ ਨਾਮ ਹੈ।
- ਆਪ ਖੁਸ਼ ਰਹਿ ਕੇ, ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਖੁਸ਼ ਕਰਨਾ/ਪਰ-ਉਪਕਾਰਤਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਜੀ।
- ਗਿਆਨਵਾਨ ਬਣ ਕੇ/ਹੋ ਕੇ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਨੂੰ ਸਮਝਣਾ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।
- ਕਾਲਪਨਿਕ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅੰਦਰ ਨਾ ਪਨਪਣ ਦਿਉ। ਤਾ-ਉੱਮਰ ਫਿਰ ਇਹ 'ਡਰ, ਭੈ, ਭਉ' ਤੁਹਾਡਾ ਪਿੱਛਾ ਨਹੀਂ ਛੱਡੇਗਾ।
- ਆਪਣੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵਿੱਚ ਕਾਲਪਨਿਕ 'ਡਰ' ਦੀ ਛਵੀ/ਤਸਵੀਰ ਨਾ ਬਨਣ ਦਿਉ।
- 'ਡਰ' ਰਹਿਤ ਜੀਵਨ ਹੀ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਖੇੜਿਆਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਗਿਆਨ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਸਾਰੇ 'ਡਰ' ਵਹਿਮ, ਭਰਮ, ਭੁਲੇਖੇ ਦੂਰ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ।
- ਅਗਿਆਨਤਾ, ਅਨਪੜ੍ਹਤਾ, ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਦੁਸ਼ਮਣ ਹਨ।

(. ਚੱਲਦਾ)

ਇੰਜ ਦਰਸਨ ਸਿੰਘ ਖਾਲਸਾ

27 ਅਕਤੂਬਰ 2019